

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-47>

УДК 336.7

Вікторія СТЕПАНЕЦЬ

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

e-mail: credo11990@gmail.com, viktoria.stepanets@fg.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4752-9465>

Ірина КРАСНОВА

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

e-mail: krasnova_iryana@kneu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4507-6629>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЕДЕННЯ БАНКІВ З РИНКУ В УКРАЇНІ

Для України в умовах турбулентності економіки та невизначеності на фінансовому ринку важливим завданням є пошук шляхів запобігання ситуаціям, коли збитки від ліквідації неплатоспроможних банків становлять значно більший дохід від реалізації активів збанкрутілих банків. Для цього важливим завданням постає трансформація системи врегулювання банків, в тому числі щодо вибору способів врегулювання на протиположності ліквідації, а також вдосконалення підходів в межах цих процедур з управління та продажу майна (активів) неплатоспроможних банків. В межах такого підходу важливо забезпечити вибір способу врегулювання який би сприяв максимальному задоволенню вимог кредиторів банку різних черг, та визначення справедливої та якісної оцінки банківських активів.

Повноваження щодо врегулювання банків внесено до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який у своїй діяльності керується способами виведення банків з ринку визначених законодавчо. Проте більшість вітчизняних банків виведених з ринку були ліквідовані. Вкладники, кредитори, банківська система, Фонд зазнали значних економічних втрат, репутаційних ризиків та втрату довіри до банків та органів нагляду та врегулювання. З метою уникнення в майбутньому таких негативних наслідків варто вже сьогодні, в кризових умовах воєнного стану, шукати шляхи розв'язання цих питань.

В роботі запропонована авторська методика оцінки ефективності врегулювання банків. На фактичному практичному матеріалі надано оцінку ефективності процедур реалізації активів банків, що віднесені до категорії неплатоспроможних і щодо яких не застосовано способи їх виведення з ринку. Доведено, що не для всіх активів може бути застосовано правило продажу за оціночною вартістю. За результатами порівняння оціночної вартості активів та ціни інвестора (конкурсної пропозиції) виявляється, що іноді більш доцільно прийняти пропозицію інвестора, що менше за оціночну вартість на етапі відкритого конкурсу, ніж реалізувати такі активи в майбутньому за ще меншою ціною ніж ціна інвестора. В такому випадку Фонд, а отже, і вкладники, зазнають втрату економічної вигоди.

Ключові слова: активи, оцінка, способи виведення, банк, ліквідація, регулювання, продаж, ефективність, інвестор.

Victoria STEPANETS, Iryna KRASNOVA

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF BANK RESOLUTION IN UKRAINE

For Ukraine, in the context of economic turbulence and uncertainty in the financial market, an important task is to find ways to prevent situations where losses from the liquidation of insolvent banks constitute a much larger share of the proceeds from the sale of assets of failed banks. In view of this, an important task is to transform the system of bank resolution, including the choice of resolution methods as opposed to liquidation, as well as to improve approaches within these procedures to the management and sale of assets of insolvent banks. As part of this approach, it is important to ensure that the resolution method is chosen to maximize the satisfaction of the bank's creditors claims and to determine a fair and high-quality valuation of bank assets.

The authority to resolve banks has been transferred to the Deposit Guarantee Fund, which is guided by the methods of bank resolution specified by law. However, most of the domestic insolvent banks were liquidated. Depositors, creditors, the banking system, and the DGF suffered significant economic losses, reputational risks, and a loss of confidence in banks and supervisory and resolution authorities. In order to avoid such negative consequences in the future, it is necessary to look for ways to resolve these issues today, in the martial law crisis conditions.

The paper proposes an author's methodology for assessing the effectiveness of bank resolution. The paper uses actual practical material to assess the effectiveness of procedures of the sale of assets of insolvent banks and for which no resolution methods have been applied. It is proved that not all assets can be sold at appraised value. Based on the results of comparing the appraised value of assets and the investor's price (tender offer), it turns out that sometimes it is more expedient to accept an investor's offer that is lower than the appraised value at the stage of an open tender than to sell such assets in the future at an even lower price than the investor's price. In this case, the Fund, and thus the depositors, will suffer a loss of economic benefit.

Keywords: assets, valuation, resolution methods, bank, liquidation, regulation, sale, efficiency, investor.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Протягом багатьох років українська банківська система страждала від слабкого управління ризиками, широко розповсюдженого кредитування пов'язаних осіб та поблажливості регулятора [1, с. 185]. Ефективність виведення банків з ринку слід оцінювати виходячи із цілей врегулювання: забезпечення фінансової стабільності та захист інтересів вкладників та кредиторів. Еволюційно першою була ціль щодо захисту інтересів вкладників, пізніше після криз 2008 року, як в США, так і в Європі, коли на підтримку банків було використано мільярди доларів державної підтримки, на перший план вийшла ціль врегулювання щодо забезпечення фінансової стабільності. Що означає, в тому числі застосування спочатку таких

інструментів врегулювання, які б унеможливили державну підтримку потенційно неплатоспроможної установи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що сучасна банківська спільнота науковців та практиків зосереджена на питаннях дослідження фінансової стійкості та запобігання неплатоспроможності. Ці аспекти набувають все більшої актуальності у зв'язку з фінансовими кризами, турбулентністю фінансових ринків, політичною нестабільністю, невизначенністю економічного розвитку, втратою українською економікою потенціалу розвитку. Це питання є актуальним з погляду повоєнної відбудови економіки, для якої потрібні будуть значні фінансові ресурси акумульовані фінансово стійкими банківськими установами.

Серед науковців, яка займаються цією проблематикою відзначимо Гаркавенко В.І. та Шаповал Ю.І. [2], Грабчук І.Л. та Зеленіну О.О. [3], Козирева В.П. та Бойко О.О. [4], Кулібу В.С. [5]. Однак, питання оцінки активів в ліквідації, оцінки економічного ефекту, втраченої економічної вигоди в ліквідаційних процедурах не достатньо повно вислітлені та представляють значний науковий інтерес.

Формулювання цілей статті

Мета статті – висвітлення особливостей оцінювання фінансових активів в процедурах ліквідації та врегулювання неплатоспроможності банків.

Виклад основного матеріалу

Для досягнення мети буде проаналізовано способи врегулювання, що знайшли практичне застосування в Україні, розглянуто підхід до оцінки активів в тимчасовій адміністрації та порівняно економічний ефект від реалізації активів в процедурі ліквідації з конкурсною пропозицією інвестора при відчуженні активів та зобов'язань (P&A).

Фондом гарантування вкладів в Україні, з моменту передачі йому реформою 2012 року повноважень, щодо виведення банків з ринку, були застосовані різні способи врегулювання неплатоспроможності банків (рис. 1).

Рис.1. Способи, реалізовані ФГВФО для виведення з ринку проблемних банків

Джерел: складено авторами

Реалізація зазначених способів виведення вітчизняних банків з ринку відбувалася під час тимчасової адміністрації, а у випадках недосягнення цілей тимчасової реалізації, банк переходив до ліквідаційної процедури. Зауважимо, що навіть не зважаючи на значну кількість виведених банків з ринку, Фонд фактично не має значного досвіду ефективної реалізації всіх способів виведення банку з ринку. Більшість з означених способів були застосовані як в українській практиці, так і в практиці Фонда вперше, оскільки до 2012 року функцію виведення банків з ринку та врегулювання неплатоспроможності банків виконував Національний банк України. При цьому НБУ використовував інші інструменти, за винятком ліквідації, для врегулювання неплатоспроможності банків-банкрутів. Серед застосовуваних інструментів НБУ відмітимо введення тимчасової адміністрації строком на один рік, з метою приведення діяльності банку у відповідність до вимог НБУ, що фактично є способом оздоровлення банку-банкрута. Нагадаємо, що

наразі, відповідно до чинного законодавства, тимчасов адміністрація запроваджується у банку віднесенного НБУ до категорії неплатоспроможних строком на один місяць, з можливістю продовження ще на один місяць.

Після посткризової перевірки якості активів вітчизняних банків з ринку було виведено більше ніж 100 неплатоспроможних банків на які припадає понад третини всіх банківських активів. Лише 10 з них було виведено ФГВФО у спосіб інший ніж ліквідація, тобто фактично лише 10% банків. За цих умов фінансовий буфер ФГВ виявився недостатнім для того, щоб впоратися з масштабним виведенням банків, особливо у посткризові 2014-2016 роки. Для порівняння в США 98% неплатоспроможних банків виводяться з ринку у спосіб інший ніж ліквідація, а саме у спосіб відчуження активів та зобов'язань неплатоспроможного банку до приймаючого банку. Слушною є думка Білошапки В.С., що низький рівень довіри до фінансових установ та відсутність розвинутої системи захисту прав інвесторів [6].

Однак, варто зазначити, що внаслідок очищення та рекапіталізації банківської системи протягом 2014-2016 років, українські банки відносно добре витримали шок російського вторгнення.

Чому так важливо, щоб способом виведення банків з ринку була не ліквідація? Ліквідація не є найкращим способом виведення банку з ринку. Активи протягом періоду ліквідації мають чітку та природну тенденцію до знецінення (фізичне руйнування, рейдерство, психологічний фактор припинення обслуговування кредитної заборгованості позичальників при банкрутстві банку), крім того, існують витрати на адміністрування процедури ліквідації. Для кредиторів та вкладників завжди кращим варіантом будуть способи врегулювання неплатоспроможності банку, оскільки активи фактично не знецінюються, а відповідно більше вимог вкладників буде покрито.

Такий незначний відсоток виведення банків з ринку у способи врегулювання відмінні від ліквідації зумовлений різними факторами, серед яких виокремимо наступні:

- відмова НБУ щодо погодження набуття істотної участі в неплатоспроможному банку при спробі його купівлі інвестором;
- не підтвердження НБУ фінансового стану приймаючого банку, оскільки після того як Фонд визначиться з приймаючими банками, він надає до НБУ їх конкурсні пропозиції для висновку чи настільки банк фінансово стійкий, для того, щоб витримати нормативи після приєднання зазначених активів та зобов'язань неплатоспроможного банку;
- відсутність кваліфікації в інвестора. Наразі НБУ має список кваліфікованих інвесторів, куди включає інвесторів та банки, які мають намір взяти участь у врегулюванні неплатоспроможних банків. Ця процедура займає до 30 днів. Інвестори не встигають пройти кваліфікацію, якщо намір стати приймаючим банком або інвестором виявляється вже на етапі коли банк неплатоспроможний, оскільки реалізація способу врегулювання відбувається лише в період тимчасової адміністрації;
- відмова інвестора від участі в конкурсі як правило через те, що після вивчення активів в інформаційній кімнаті неплатоспроможного банку, інвестор не виявляє зацікавленості в наявних активах, переважно через їх низьку якість;
- відсутність стратегічного інвестора зацікавленого в купівлі всіх або окремих активів та зобов'язань, або в купівлі банку в цілому (акцій), або в інвестуванні у перехідний банк;
- дуже короткий строк експозиції активів (період тимчасової адміністрації 1+1 місяць), що зумовлює відсутність попиту на активи та конкуренції між учасниками конкурсів щодо виведення банків з ринку;
- вища вартість активів за оцінкою Фонду, ніж та, яка запропонована інвестором в конкурсній пропозиції;

Майже всі фактори є такими, які не залежать від Фонду гарантування, та лише останній стосується питання вдосконалення процедур Фонду в рамках посилення його інституційної спроможності. Адже, мета Фонду захист владників та кредиторів, а отже і забезпечення максимального задоволення їх вимог. Це можливо при реалізації більшої кількості угод в способи врегулювання, визначені Законом, що наразі є пріоритетом, і як показує сівтовий досвід таким способом є відчуження активів та зобов'язань (purchase&assumption, P&A)

Пропонуємо зробити квантифіковану оцінку на прикладі банкрутств банків в Україні за останньої системної кризи 2014-2017 років для порівняння ефективності виведення та врегулювання банків з ринку з точки зору двох ситуацій:

- 1) реалізовані врегулювання банків. Аналіз та порівняння врегульованих неплатоспроможних банків з банками, щодо яких була застосована ліквідація з виплатами, з точки зору рівня задоволення кредиторських вимог;
- 2) нереалізовані врегулювання банків. Аналіз та порівняння нереалізованих транзакцій відчуження активів та зобов'язань, які були відхилені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (далі Фонд) з причини перевищення оцінки суб'єкта оціночної діяльності над пропозицією інвестора, з вартістю цих же активів, реалізованих вже в ліквідації.

Вважаємо, що у якості критерія оцінки ефективності процедури виведення банків з ринку та ліквідації банків доцільно розглядати саме обсяг задоволених вимог кредиторів за результатами закінчення

процедури виведення банку з ринку. Аргументами на користь даної позиції є той факт, що Фонд гарантує кожному вкладнику відшкодування коштів за його вкладом та задоволення вимог кредиторів банків.

Фонд гарантування задовольняє вимоги кредиторів банків у черговості, яка визначена статтею 52 Закону про систему гарантування: друга черга – вимоги за заробітною платою працівників банку, третя черга – це Фонд (відшкодування гарантованої суми вкладів), четверта – вкладники банку понад 200 тис.грн., п'ята черга – НБУ в частині зниження вартості застави (у разі наявності кредитів НБУ), шоста черга – заблоковані платежі фізичних осіб, сьома черга – юридичні особи (в тому числі забезпечені, проте фактично їх вимоги задовольняються позачергово), восьма черга – інші вимоги, дев'ята черга – кредитори-пов'язані особи банку (акціонери та інші), десята черга – вимоги за субординованим боргом.

Для оцінки ефективності реалізованих способів, виведення банків, порівняємо черги задоволених вимог кредиторів (за умови якщо попередня черга, за зазначеною в таблиці була повністю задоволена), банків, які були виведені з ринку за допомогою різних інструментів. В таблиці 1 представлена вибірка даних за певними вітчизняними банками. Інформація щодо черги наведена за умови, що попередня черга, за зазначеною в таблиці, була повністю задоволена.

Таблиця 1

Задоволені черги вимог кредиторів вибірки банків України (за умови якщо попередня черга, за зазначеною в таблиці була повністю задоволена)

Банк	Черга задоволення вимог кредиторів*	Статус	Спосіб виведення
ПАТ «ПРОМЕКОНОМБАНК»	4-та повністю	ліквідація закінчена	Відчуження активів-зобов'язань
ПАТ «БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА»	3-тя черга не повністю	ліквідація триває	Відчуження активів-зобов'язань
ПАТ «ДІАМАНТ БАНК»	7-ма черга початок	ліквідація триває	Відчуження активів-зобов'язань
ПАТ «БАНК НОВИЙ»	10-та черга початок	ліквідація триває	Відчуження активів-зобов'язань
ПАТ «БАНК КИЇВ»	7-ма черга повністю	ліквідація триває	Відчуження активів-зобов'язань
ПАТ «ТЕРРА БАНК»	3-я черга частково	ліквідація закінчена	Створення перехідного банку
ПАТ «ОМЕГА БАНК»	7-ма черга початок	ліквідація закінчена	Створення перехідного банку
ПАТ «АСТРА БАНК»	всі	Ліквідації не відбулось, продаж інвестору	Продаж банку

* за умови що попередня черга, за зазначеною в таблиці була повністю задоволена

Джерело: складено авторами за даними офіційного сайту ФГВФО [7]

Банк вважається повністю ліквідованим коли Фондом складений ліквідаційний баланс та подано документи до реєстратора для виключення його з Єдиного державного реєстру. На момент підготовки матеріалу Фондом було ліквідовано всього 28 банків (табл. 2).

Таблиця 2

Задоволені черги вимог кредиторів, банків України, ліквідація яких завершена ФГВФО

Банк	Черга	Банк	Черга
ПАТ «ЕРДЕ БАНК»	4-та початок	ПАТ «АКБ БАНК»	4-та початок
АТ «БАНК ТАВРИКА»	4-та початок	ПАТ «РЕАЛ БАНК»	4-та початок
ПАТ «МЕЛІОР БАНК»	4-та початок	АТ «БАНК «МЕРКУРІЙ»	4-та початок
ПАТ «ЗАХІДНОКОМБАНК»	4-та початок	АТ «БРОКБІЗНЕСБАНК»	4-та початок
ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ДАНИЕЛЬ»	4-та початок	ПАТ «ЮНІОН СТАНДАРД БАНК»	4-та початок
ПУАТ «СМАРТБАНК»	7-ма	ПАТ «ІНТЕРКРЕДИТБАНК»	3-тя початок
ПАТ «КБ «ІНТЕРБАНК»	4-та початок	АТ «ФІНРОСТБАНК»	4-та початок
ПАТ «ПРАЙМ-БАНК»	7-ма	ПАТ «КБ «ПІВДЕНКОМБАНК»	4-та початок
ПАТ АБ «СТОЛИЧНИЙ»	4-та початок	БАНК «ДЕМАРК»	4-та початок
ПАТ «БАНК ФОРУМ»	4-та початок	АТ «АРТЕМ-БАНК»	4-та початок
ПАТ «КБ «УФС»	4-та початок	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ГЕФЕСТ»	3-тя початок

Джерело: складено авторами за даними офіційного сайту ФГВФО [7]

Порівнюючи інформацію наведену в таблиці 1 та таблиці 2, можемо висунути припущення, що реалізація способів врегулювання неплатоспроможності банків є більш ефективним заходом роботи з проблемними банками, ніж суто ліквідація, оскільки Фонд відшкодовує повністю більше черг вимог кредиторів.

Звичайно, є ряд причин, які не дозволяють Фонду здійснити повне задоволення вимог кредиторів, а саме:

- виведення активів з банку напередодні тимчасової адміністрації;
- недосконалість судової системи, яка часто є на стороні позичальників, знецінення активів банку. Наприклад, активи на аукціонах протягом 17 місяців після неукладеної угоди Р&А (відчуження

активів та зобов'язань) продаються в середньому на 13% дешевше, від запропонованої приймаючим банком ціни. Причому права вимоги (кредити) на аукціонах продаються на 60% дешевше, а нерухомість - на 25% дорожче від нереалізованої конкурсною пропозицією потенційно приймаючого банку;

- обмежений час на реалізацію. Всі угоди по передаванню активів та зобов'язань, створення перехідних банків, продаж банку в цілому відбуваються протягом тимчасової адміністрації, яка наразі може тривати не більше двох місяців. Такий строк є вкрай недостатнім навіть для організації, не кажучи вже про реалізацію, процедури врегулювання неплатоспроможності банку.

Отже, висновок наступний, реалізація способів врегулювання неплатоспроможності банків, які відмінні від ліквідації, є дієвим механізмом збереження коштів кредиторів, оскільки забезпечує активи банку від знецінення, втрати в процесі ліквідації. Відповідно способи врегулювання є більш ефективними ніж ліквідація та виплати.

Відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [8] активи неплатоспроможного банку передаються до приймаючого банку за ціною, визначеною за результатами відкритого конкурсу з дотриманням принципу виведення неплатоспроможного банку з ринку найменш витратним способом. Для дотримання принципу Фонд порівнює конкурсну пропозицію, яку пропонує приймаючий банк та оцінку цих же активів, яка здійснюється незалежним суб'єктом оціночної діяльності(СОД).

Розглянемо випадки, коли інвестор запропонував менше за активи неплатоспроможного банку в своїй конкурсній пропозиції ніж оцінка незалежного оцінщика. Так, Фонд був змушений відповідно до Закону відмовити приймаючим банкам в передачі активів та зобов'язань з 11 неплатоспроможних банків з причини того, що вартість активів за оцінкою СОД була вища, ніж та, яка запропонована інвестором в конкурсній пропозиції. Відповідно, найменш витратним способом була ліквідація. Але постає питання: чи була більш ефективно для вкладників та кредиторів ліквідація ніж реалізація Фондом способів врегулювання в період тимчасової адміністрації?

Для пошуку відповіді на запитання узагальними інформацією щодо результатів угод за 11 нереалізованими угодами врегулювання в спосіб Р&А та порівняємо: 1) ціни (конкурсні пропозиції), які пропонували приймаючі банки на етапі тимчасової адміністрації в межах участі у конкурсі на виведення неплатоспроможних банків з ринку у спосіб відчуження активів та зобов'язань (колонка 2 табл. 3); 2) суми отримані Фондом в процедурі ліквідації неплатоспроможних банків за активи, які були в відхилених конкурсних пропозиціях (колонка 3 табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння суми отриманої в процедурі ліквідації та ціни за відповідні активи, яка була запропонована в конкурсній пропозиції, млн.грн.

Банк	Конкурсні пропозиції	Надходження за ліквідацією	Ліквідація мінус Конкурсна	Ліквідація мінус конкурсна пропозиція (DCF 10%)	Всі витрати на ліквідацію млн.грн
1	2	3	4=3-2	5	6
Банк 1	1132	1255	124	-19	174
Банк 2	12422	7077	-5345	-6381	1 095
Банк 3	584	575	-9	-224	119
Банк 4	1676	1260	-416	-734	234
Банк 5	321	166	-154	-206	205
Банк 6	605	741	136	-92	213
Банк 7	6	6	0	-2	29
Банк 8	1	3	2	1	13
Банк 9	10	8	-2	-5	31
Банк 10	52	2	-50	-50	0
Банк 11	23	24	0	-6	36
Total	16831	11117	-5715	-7716	

Джерело: розраховано авторами за даними офіційного сайту ФГВФО [7]

Банки-інвестори (покупці) запропонували, в кожному окремому випадку, прийняти окремі чи всі активи, виставлені на відкритий конкурс, за справедливою на їх погляд вартістю цих активів. Інформація стосується тих 11 банків, за якими, як вищезазначалось, в процесі врегулювання в спосіб Р&А було зафіксовано нереалізовані угоди загальною сумою 16 млрд. грн.. Проте, оціночна вартість цих активів була оцінена СОД значно вище ніж конкурсна пропозиція, в силу чого Фонд вимушений був відмовити потейційним інвесторам. Тим самим ринок втратив можливість зберегти ці працюючі, «живі» активи, бізнес-лінії здатні генерувати в майбутньому прибуток.

Оскільки було відхилено пропозиції потенційних приймаючих банків щодо купівлі активів, Фонд вимушений був спрямувати їх в процедуру ліквідації. Прокоментуємо результати такого рішення. Як бачимо за даними табл. 3, Банк 1 отримав в ліквідаційній процедурі 1 255 млн.грн., за активи, які входили до конкурсної пропозиції. Натомість інвестор в конкурсній пропозиції зазначив ціну за ці активи – 1 132

млн.грн.. З першого погляду стосовно цього банку була вигідна ліквідація, але якщо взяти до уваги сукупність всіх складових щодо обслуговування ліквідації активів, зокрема витрати на ліквідаційну процедуру, а також з врахуванням дисконтування, то отримуємо, що все ж таки, економічно вигідніше було б врегулювати банк у спосіб відчуження активів та зобов'язань.

Аналіз таблиці 3 показує, що якщо не враховувати, що продаж відбувається протягом 5 років (дисконтування), то правильний вибір щодо відхилення конкурсної пропозиції зроблено у випадку Банку 1, Банку 6, та Банку 8, оскільки різниця між ліквідацією та цінами конкурсної пропозиції позитивна, тобто під час ліквідаційних процедур Фонд отримав більший грошовий потік.

За даними табл. 3. бачимо, що з урахуванням дисконтування (DCF, 10% на рік), тобто надходження в ліквідації привести до вартості (продисконтувати) на момент конкурсної пропозиції в тимчасовій адміністрації (в середньому актив в ліквідації продається на кінець третього року), то правильний вибір зроблено тільки у випадку Банку 8. Решта відхилених конкурсних пропозицій могли б збільшити грошовий потік Фонду на 7,7 млрд. грн. (з урах. дисконтування). Під збільшення грошового потоку Фонду розуміємо покриття більшого обсягу вимог кредиторів, оскільки фактично маємо транзакцію передавання активів разом із зобов'язаннями неплатоспроможного банку до приймаючого банку.

Якщо врахувати, що прийняття конкурсної пропозиції скорочує строки та кошторис на ліквідацію, то позитивний ефект від відхилених конкурсних пропозицій хоча і відповідно до Закону, але буде ще більшим.

Візуалізацію порівняння дисконтованих надходжень в період ліквідації від реалізації активів, які входили в нереалізовані конкурсні пропозиції та ціни конкурсних пропозицій наведено на рис. 1

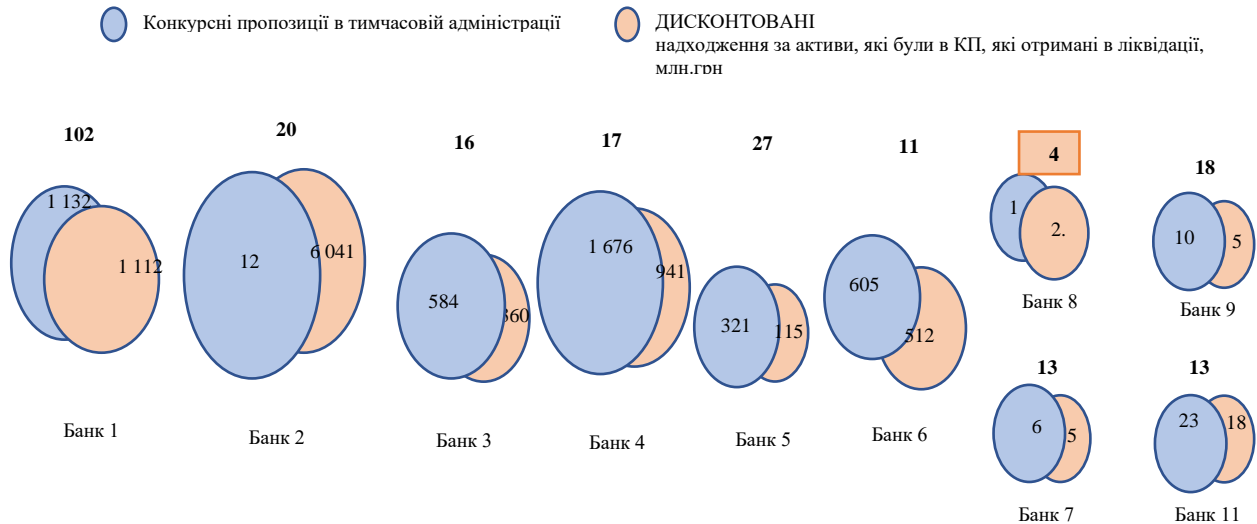

Рис.1 Дисконтовані надходження в період ліквідації від реалізації активів, які входили в нереалізовані конкурсні пропозиції та ціни конкурсних пропозицій

Джерело: побудовано авторами за даними офіційного сайту ФГВФО [7]

Порівняємо ціни за кожен актив, які були запропоновані потенційними приймаючими банками у нереалізованих конкурсних пропозиціях та порівняли їх з фактичною ціною реалізації цих же активів в процесі ліквідації (табл. 5 та 6).

Таблиця 5

Порівняння надходжень, отриманих в ліквідації, за нереалізованими конкурсними пропозиціями за типами активів, млн.грн.

Тип активу	Конкурсні пропозиції	Надходження за ліквідацію	Ліквідація-Конкурсна пропозиція)	Конкурсна про-я до надходж в ліквідації (%)
1	2	3	4	5
Земля	54	195	141	28%
Кредити фізичним особам	4910	4305	-605	114%
Кредити юридичним особам	6890	3140	-3750	219%
Нерухомість	4961	3474	-1487	143%
Основні засоби	13	3	-10	455%
Цінні папери	4	0	-4	4000%
Total	16 831	11 117	-5715	

Джерело: складено авторами за даними офіційного сайту ФГВФО [7]

Зауважимо, що оцінка є релевантною лише за певними категоріями активів, для яких існує відкритий ринок, та відображає їхню ринкову вартість лише на момент проведення оцінки. За окремими

категоріями активів, залежно від кон'юнктури ринку та макроекономічних умов, ціна може коливатися як в сторону збільшення, так і зменшення.

Якщо порівняти за типами активів, то портфель кредитів юридичних осіб, при застосуванні способу врегулювання в тимчасовій адміністрації міг би принести на 119% більше ніж отримано в ліквідаційній процедурі, портфель кредитів фізичних осіб – на 14%, нерухомість – на 43%, єдине виключення – земля, оскільки в ліквідаційній процедурі за неї отримано в 3,6 рази більше ніж було запропоновано в тимчасовій адміністрації (див. таблицю 5). З вищезазначеного можна також зробити висновок, що першими за типами активів, які слід пропонувати інвесторам повинні бути портфелі кредитів, основні засоби, цінні папери та нерухомість. Земля, як найбільш привабливий актив, що зазнає меншої амортизації та знецінення, не вимагає значних витрат на збереження та охорону, може бути залишена для реалізації в процедурі ліквідації.

Підтримуємо позицію Юрків Н.Я., який зазначає на важливості забезпечити справедливую та якісну оцінку банківських активів, що має унеможливити реалізацію активів проблемних банків за 9-10% їх балансової вартості [9]. Відповідно до статті 50 Закону ліквідаційна маса банку підлягає оцінці незалежним суб'єктом оціночної діяльності. Суб'єкт оціночної діяльності визначає ринкову (справедливу) вартість активів.

Порівняємо оцінку активів незалежним суб'єктом оціночної діяльності проведеною відповідно до Закону в тимчасовій адміністрації (колонка 2 табл.6) з ціною відповідних активів, запропонованою інвестором (колонка 3 табл. 6) в тимчасовій адміністрації.

Таблиця 6

Порівняння оціночної вартості активів та вартості конкурсних пропозицій; оціночної вартості в ліквідаційній процедурі та фактичними надходженнями з реалізації за типами активів, млн.грн.

тип активу	Оцінка у ТА	Конкурсні пропозиції інвестора	Оцінка у ліквідації	Надходження за ліквідацію (фактично ринок)	конкурсна/ оцінка в ТА	ринок/оцінка в ліквідації
1	2	3	4	5	6	7
земля	1893	54	1179	195	3%	17%
кредити ФО	10807	4910	11532	4305	45%	37%
кредити ЮО	2414	6890	4769	3140	285%	66%
нерухомість	4641	4961	3542	3474	107%	98%
Основні засоби	5	13	-	3	278%	-
цінні папери	3	4	3	0	150%	3%
Total	19 762,72	16 831,28	21 023,81	11 116,55	85%	53%

Джерело: розраховано авторами за даними офіційного сайту ФГВФО

Результати порівняння оціночної вартості в ліквідаційній процедурі тих активів, які на етапі тимчасової адміністрації склали пропозицію інвесторів, та фактичним надходженням від продажу активів наведено в табл. 6 (кол. 7). Можемо зробити висновок, що лише стосовно нерухомості оцінювач зробив вірний висновок стосовно її вартості – ціна за яку була продана нерухомість в ліквідаційній процедурі була продана відповідно до вартості, яку визначив оцінювач. Однак, вважаємо, що тут справа не тільки в ціні, а й в попиті на цей ліквідний актив. А з іншого боку питання знецінення фінансових активів, що тривалий час перебувають в ліквідаційній процедурі. Слід визнати, що наразі Фонд не має повноважень для здійснення ефективного моніторингу активів банків в процесі їх функціонування, в тому числі напередодні введення тимчасової адміністрації. Як наслідок, у разі порушення справи про неплатоспроможність банку Фонд управляє несистематичними активами невизначеної і часто низької якості.

За всіма іншими видами активів оціночна вартість є вищою, ніж ціна фактичної реалізації, та в цілому перевищує її більше ніж вдвічі. Тобто як у випадку оцінки в тимчасовій адміністрації, так і в ліквідаційній процедурі передбачення оцінювача були завищеними. Невідповідність оцінки ринкової ціни та цін у конкурсній пропозиції не дали змогу реалізувати відчуження активів та зобов'язань в процесі врегулювання неплатоспроможності банків. Тому підтримуємо позицію В. Крахлевича, що з метою зменшення кількості неліквідних активів неплатоспроможних банків (або з метою збереження ліквідності активів) доцільно надати Фонду повноваження щодо управління активами неплатоспроможних банків шляхом постійної оцінки та моніторингу їхнього стану [10]. Тобто врегулювання варто розпочинати до того, як банк стане балансово неплатоспроможним (balancesheet insolvent).

Дані в таблиці 6 в колонках 6 та 7 є фактичним відображенням проблематики статті та напрямів для підвищення ефективності врегулювання банків. Визначення вартості активу на дату оцінки свідчить про статичний характер такої оцінки, що підтверджується такими економічними принципами як принцип внутрішньої рівноваги, принцип заміщення та принцип відповідності. Вважаємо, що оцінка на певну дату не враховує мінливості фінансового ринку й, відповідно, зміну вартості активів з часом, а по суті є спробою подолати цінову волатильність. Крім того, проблемою об'єктивного визначення ринкової вартості є незначні обсяги історичних ринкових даних.

Порівняємо ефективність надходжень в ліквідаційній процедурі з пропозиціями інвесторів, які були в тимчасовій адміністрації (табл. 7).

Для вимірювання ефективності було взято показник загальної дохідності (gross recovery), а також абсолютне значення потенційного доходу на гривню балансової вартості в тимчасовій адміністрації та фактичні надходження в ліквідації. В колонці 4 відображено відносна величина порівняння загальної дохідності нереалізованих Р&А, очевидно, що лише у випадку банку 8, ліквідація стала більш ефективною, натомість, в інших банках ліквідація стала найменш вигідною опцією.

Таблиця 7

Показники ефективності нереалізованих способів виведення банків з ринку та ліквідації (в рамках конкурсних пропозицій), млн.грн.

Банк	GR* PA deals	GR Liquidation deals	Порівняння (кол. 1-2);	Коп на грн/балансової вартості (в ТА)	Коп на грн/балансової вартості (в ліквідації)	Кредитор вимоги (КВ)	Задоволені КВ	Незадоволені КВ	Додаткове задоволення КД, при прийнятті Конкурсні	Можливий плюс покриття кредиторських
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	13,70%	13,40 %	-2%	0,14	0,13	5347	1959		19	0,40%
2	35,00%	17,00 %	-106%	0,35	0,17	54218	11743		6381	11,80%
3	42,60%	26,30 %	-62%	0,43	0,26	5614	954		224	4,00%
4	33,90%	19,10 %	-78%	0,34	0,19	7045	1667		734	10,40%
5	70,70%	25,40 %	-179%	0,71	0,25	5120	1139		206	4,00%
6	49,50%	42,00 %	-18%	0,5	0,42	6322	1697	4625	92	1,50%
7	46,60%	35,20 %	-32%	0,47	0,35	350	42	308	1	0,40%
8	31,30%	69,20 %	55%	0,31	0,69	114	18	96	-1	-1,20%
9	51,00%	27,30 %	-87%	0,51	0,27	1120	35	1085	5	0,40%
10	57,40%	3,40%	-1591%	0,57	0,03	615	89	526	22	3,50%
11	51,40%	17,60 %	-193%	0,51	0,18	-	-	-	34	-
Total	32,40%	17,60 %	-85%	0,32	0,18				7716	

*GR- Gross recovery

Джерело: розраховано авторами за даними офіційного сайту ФГВФО

Крім того, оскільки, основне завдання Фонду полягає у задоволенні вимог вкладників та інших кредиторів, та враховуючи специфіку Р&А, коли активи передаються разом із зобов'язаннями, колонка 11 відображає додаткове задоволення кредиторських вимог, відповідно, в разі якщо б законодавчо існувала можливість прийняти конкурсні пропозиції інвесторів на етапі тимчасової адміністрації, що рівень задоволення вимог зріс би в абсолютному значенні на 7,7 млрд.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Певною проблемою для ринку, як і для Фонду, є сама процедура оцінки майна (активів) банку, що підлягає врегулюванню, на відміну від підходів до оцінювання угод реструктуризації [11]. Розроблено порівняння вартості активів угод відчуження активів та зобов'язань, які були відхилені, через перевищення оціночної вартості активів над пропозиціями інвесторів, із вартістю цих же активів фактично отриманою в ліквідації, доводить, що більш ефективним для вкладників та кредиторів є застосування способів врегулювання на етапі тимчасової адміністрації, ніж ліквідаційна процедура. Тому потрібно створити умови, які б збільшували ймовірність реалізації способів врегулювання та запобіганню ліквідації банків взагалом. Ще одним варіантом рішення проблеми є надання дозволу Фонду приймати рішення про ціну продажу, незважаючи на оцінку активу, а зважаючи на пропозиції інвесторів, отримані за умов наявності конкуренції. Конкурентний ринок завжди краще знає скільки коштує той чи інший актив.

Виходячи з кількісної оцінки ефективності застосування врегулювання двома запропонованими нами способами, очевидно, що для кредиторів банків більш ефективними є реалізація Фондом способів врегулювання.

Література

1. Pivovarsky, A. (2016), *Stuck in Transition: Successes and Failures of Economic Reform in 'Ukraine Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine*, edited by H. E. Hale and R. W. Orttung, Stanford University Press, 221-244.
2. Гаркавенко В.І., Шаповал Ю.І. "ОЧИЩЕННЯ" БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ: ЦІНА ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ Український соціум. 2017. № 1(60) с. 108-123. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2017/01/108-123__no-1__vol-60__2017__UKR.pdf
3. Грабчук І.Л., Зеленіна О.О. Оцінка та продаж майна банкрута в процедурі ліквідації: обліково-правовий аспект ВІСНИК ЖДТУ. 2014. № 2 (68). С. 20-25 URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/68_2/20.pdf
4. Козирева В.П., Бойко О.О. Реформування інституту продажу майна боржника у справі про банкрутство. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2019. № 4. С. 136–142.
5. Куліба В.С. Арбітражний керуючий за новою редакцією закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Часопис цивілістики. 2013. № 15. С. 165–170.
6. Ананьєв М. Особливості функціонування фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності. Вісник Хмельницького національного університету. 2022(304). №2, Том 2, С. 242-246. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-38)
7. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб URL: <https://www.fg.gov.ua/> (дата звернення 12.03.2023)
8. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012р. - № 4452-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
9. Юрків Н. Я. Щодо наближення банківського законодавства України в системі гарантування вкладів до вимог Європейського Союзу. Національний інститут аналітичних досліджень. Аналітична записка. Серія «Економіка», № 6, 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf>
10. Krahlevych V 'The Deposit Guarantee Fund of Ukraine: Towards EU Standards of Rights Protection' 2022 4(16) *Access to Justice in Eastern Europe* 1-11. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-n000430> URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1666106968.pdf
11. Циганов С.А., Циганова Н.В., Сизоненко В.А. Інституціоналізація злиттів та поглинань у банківському секторі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія економіка. 2019. № 1 (53). С. 184–192. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).184-192](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).184-192)

References

1. Pivovarsky, A. (2016), *Stuck in Transition: Successes and Failures of Economic Reform in 'Ukraine Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine*, edited by H. E. Hale and R. W. Orttung, Stanford University Press, 221-244.
2. Harkavenko V.I., Shapoval Yu.I. "OCHYShhENNIa" BANKIVSKOHO SEKTORU V UKRAINI: TsINA DLIa SUSPILSTVA TA DERZhAVY Ukrainyskiy sotsium. 2017. № 1(60) s. 108-123. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2017/01/108-123__no-1__vol-60__2017__UKR.pdf
3. Hrabchuk I.L., Zelenina O.O. Otsinka ta prodazh maina bankruta v protseduri likvidatsii: oblikovo-pravoviy aspekt VISNYK ZhDTU. 2014. № 2 (68). S. 20-25 URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/68_2/20.pdf
4. Kozyrieva V.P., Boiko O.O. Reformuvannya instytutu prodazhu maina borzhnyka u spravi pro bankrutstvo. Yurydychny visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. 2019. № 4. S. 136–142.
5. Kuliba V.S. Arbitrazhnyi keruiuchy za novoiu redaktsiieiu zakonu «Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom». Chasopys tsyvilistyky. 2013. № 15. S. 165–170.
6. Ananiev M. Osoblyvosti funktsionuvannya finansovykh rynkiv v umovakh hlobalnoi nestabilnosti. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2022(304). №2, Tom 2, С. 242-246. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-38)
7. Ofitsiyniy sait Fonda harantuvannya vkladiv fizychnykh osib URL: <https://www.fg.gov.ua/> (data zvernennia 12.03.2023)
8. Zakon Ukrainy «Pro systemu harantuvannya vkladiv fizychnykh osib» vid 23.02.2012r. - № 4452-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
9. Iurkiv N. Ya. Shchodo nablyzhennia bankivskoho zakonodavstva ukrainy v systemi harantuvannya vkladiv do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu. Natsionalnyi istytut analitychnykh doslidzhen. Analitychna zapyska. Seriiia «Ekonomika», № 6, 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf>
10. Krahlevych V 'The Deposit Guarantee Fund of Ukraine: Towards EU Standards of Rights Protection' 2022 4(16) *Access to Justice in Eastern Europe* 1-11. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-n000430> URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1666106968.pdf
11. Tsyhanov S.A., Tsyhanova N.V., Syzonenko V.A. Instytutsionalizatsiia zlyttiv ta pohlynan u bankivskomu sektori. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia ekonomika. 2019. № 1 (53). S. 184–192. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).184-192](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).184-192)